

den sierkunstenaar Lion Cachet, is mooi, haast te mooi, om aan scholieren het boek in handen te geven. Zulk een band geeft cachet aan het geheel, dat immer handelt over kunst en schoonheid.

Het is waarschijnlijk bekend, dat „Neerlandia” een tweede druk is, een vermeerdering en verrijking van de eerste uitgave, die in 1915 verscheen. Eveneens, dat deze bundel de „slotbundel” is van een serie leesboeken, onder denzelfden titel, en bestemd voor het lager en voortgezet onderwijs. Hier wordt voor middelbaar en gymasiaal onderwijs gegeven een „literatuur-overzicht”, een behandeling van „woordkunst en poëtica” en een „bloemlezing”. Een uitvoerige literatuurlijst sluit bij dezen inhoud aan.

Bij wijze van inleiding gaat vooraf een beschouwing „over litteratuur”, waarin de auteur aan toont, hoe de letterkundige geschiedenis is een kunstgeschiedenis, die zich bezig houdt met „gedachte en woord”, en daarom van ideële waarde voor het individu zoowel als voor de massa.

Dan volgt, in korte hoofdstukken verdeeld, een literatuuroverzicht, van de oudste voortbrengselen onzer letterkunde af tot op den nieuwsten tijd.

Minder misschien voor onderwijsdoel dan voor eigen lectuur van den lezer is dit overzicht geschikt. In duidelijke, maar naar persoonlijke opvatting getrokken lijnen, geeft de auteur een beeld van het letterkundig leven, en daaraan voegt hij beschouwing en karakterisering toe aan de hand van citaten en voorbeelden. Door dezen opzet laat zich het geheel beter lezen dan bestudeeren in materiële zin, ook, omdat men in sommige opzichten met den auteur van zienswijze zal verschillen, maar allereerst, omdat het subjectieve element domineert over het objectieve, dat voor studie in de eerste plaats noodzakelijk is. Uiteraard spreekt deze eigenschap het sterkst bij de behandeling van de nieuwere literatuur, die toch al zoo moeilijk objectief te benaderen is.

Een goed geslaagd gedeelte lijkt mij het hoofdstuk over „Woordkunst”, door de verduidelijking van aesthetische begrippen aan een bespreking van etsen en platen, de waardebeoordeling van woordkunst door onderlinge vergelijking van haar productie, de bespreking van de nieuwere kunsttheorieën. Een afzonderlijke behandeling is gewijd aan „de plastiek”, de beeldende kracht der taal, zooals die in de verschillende stijfijzen tot uiting komt, en aan „de techniek”, het formeel van vers en proza. In dit laatste gedeelte lijkt mij de uiteenzetting omtrent het sonnet vooral verdienstelijk.

Dit alles vormt van het boek wat we zouden kunnen noemen het „theoretische deel”, dat, pittig geschreven, rijk in toelichtende voorbeelden en illustraties, blijk gevend vooral van de christelijke levensovertuiging van den auteur, zeker een leersaar geheel is en veel inzicht bijbrengen kan.

Dan volgt het „practische” stuk, de bloemlezing, die, verzameld uit de productie van alle tijden, en corresponderend op wat in het voorafgaande werd gezegd, het gegeven inzicht verrijkt. Ook hier is de keuze subjectief; men kan ook in dezen met den auteur van inzicht verschillen, en wat betreft het illustratieve van een fragment voor het werk van een bepaald kunstenaar en over de plaats van een gedicht of prozastuk in een bloemlezing, die naar een bepaald beginsel verzameld is. Maar over ’t geheel valt de electie te loven en draagt hetgeen samengebracht is het stempel, van wat voor ’t christelijk onderwijs geschikt is. Vooral in de moeilijke keuze uit de nieuwere literatuur is de auteur gelukkig geweest.

Zoo biedt het boek een zeer afwisselende lectuur en kan het, mede door z’n annotaties, velen, die hun kennis omtrent de literatuur en haar openbaringen vermeerderen wil, van groot nut zijn.

„Onze Letterkunde”, van mej. A. Gratama, directrice van de meisjesschool „t Kopje” te Bloemendaal, is nog bezig te verschijnen. Twee deelen, die de letterkundige geschiedenis brengen tot de 19e eeuw, zijn in den handel; een derde deel, waarmee het werk compleet zal zijn, zal oerlang volgen. Maar, al is het boek dan nog niet geheel voltooid, wat verschenen is, is ruim voldoende om ons tot oordeelen in staat te stellen.

Met Wouters’ „Neerlandia” heeft het weinig punten van aanraking. Eerstens is het anders van opzet, insoverre het niet over woordkunst en techniek handelt (daarvan blijkt met het oog op ’t derde deel in het woord vooraf althans niets), maar alleen over de literatuur zelf. Dan is het niet een overzicht der letterkunde, maar bepaaldelijk een, zij het dan beknopt bedoelde, geschiedenis der literatuur. Voorts is de stijl geheel anders, waar „Onze Letterkunde” in den vertellenden vorm de stof brengen wil binnen het bereik van jonge menschen, en, tegelijk leerboek blijft. Daarmede in verband is ook de rangschikking zoo, dat na elke uiteenzetting omtrent een periode of een dichter (schrijver), aanstonds volgt de toelichting uit de literatuur zelf. En eindelijk, het boek wil niet geven een beginselbeschouwing, maar een neutraal historisch beeld.

Altemaal verschillen dus, die een naast elkander bestaan van beide boeken rechtvaardigen. Ze hebben ieder een eigen plaats.

„Onze Letterkunde” is voor alles een leerboek en als zodanig is het zeer uitvoerig. Het geeft veel meer stof, theoretisch en praktisch beide, dan het klasse-onderwijs verwerken kan en is daarom ook weer meer dan een boek voor het onderwijs alleen. Voor „zelfstudie” is het uitermate geschikt, omdat het in concreten vorm objectieve historische beschrijving geeft en zeer systematisch is samengesteld. Door een druk in verschillend lettertype brengt het bovendien relief in de te bestudeeren materie, zoodat het belangrijke aanstonds te onderscheiden valt van het illustratieve of vertellende. Over ’t algemeen zijn de „lessen”, als we de korte hoofdstukjes zoo noemen mogen, zeer verdienstelijk; de vorm is eenvoudig, maar fris, de typeeringen van menschen en richtingen zijn duidelijk en goed, en waar „definities” moeten gegeven worden, munten die uit door bondigheid. Wie dit boek bestudeerd heeft, is met een ruime en vruchtbare kennis toegerust. Men mag zich afvragen of de auteur ook in haar derde deel de gevolgde methode zal kunnen vasthouden, gezien den rijkdom van literatuur rondom 1840 en na 1880 — maar dat zal de tijd leeren. In de beide deelen, die ze nu heeft gegeven, heeft ze inderdaad haar opzet bereikt. Zij accentueert in het bijzonder de middeleeuwse letterkunde (’t geen ze in haar voorwoord motiveert) maar, voor mijn gevoel zijn daardoor de verhoudingen in het geheel eenigszins onevenwichtig geworden, omdat ze daardoor de zeer belangrijke gouden-eeuw-periode minder aandacht geven kon, dan bij een methode, als die zij volgt, te verwachten zou zijn. Het gevaar van deze methode is de overlading met feitenmateriaal, ’t geen de aesthetische zijde der literatuur op den achtergrond brengt. Bij Wouters’ critisch-historische opvatting bestaat dat gevaar uiteraard niet of althans veel minder.

Het toelichtende materiaal is voortreffelijk gekozen. De auteur geeft van verschillende belangrijke producten der literatuur een duidelijk beeld door gedeeltelijke paraphrase naast enkele karakteristieke fragmenten. Zoo spreekt het werk zelf en kan men het tegelijk in z’n inhoud leeren kennen. Ik weet zeer wel, dat uit artistiek oogpunt tegen deze methode bezwaren bestaan, maar — ik schreef daarover in ander verband uitvoeriger — ik blijf gelooven, dat het onderwijs er eerder door gebaat dan geschaad wordt. En bovendien, de paraphrase neemt van de bezwaren veel weg.

Een eigenaardigheid van dit werk is nog, de gedachte het door den lezer zelf te doen illustreeren. De Schrijfster geeft aan, op welke wijze dit geschieden kan: door middel van briefkaart-reproducties van Vlaamsche, Italiaansche en Nederlandsche schilderkunst, door portretten van beroemde auteurs en meesters, door uitknipsels uit tijdschriften en verouderde drukken van boeken e.d. De gedachte, waarvan de Schrijfster uitgaat, is m.i. zeer juist, „dat daardoor de letterkundige belangstelling wordt overgebracht in het leven van alle-dag, waar (de leerlingen) aan hun verzamellust, een liefhebberij zoo eigen aan de jeugd, kunnen voldoen”. Uit eigen ervaring kan ik dit de Schrijfster gaarne toestemmen. Wat men op deze wijze leert, blijft veel meer persoonlijk verworven bezit. Alleen — en daarom ga ik niet verder hierop door — de methode past alleen in het kader van onderwijs; bij zelfstudie is ze te tijdrovend.

Met deze opmerkingen over de twee boeken moet ik volstaan. Wie ze nader wil leeren kennen, zal zulks toch alleen door eigen kennismaking kunnen bereiken. Die kennismaking zij onzen lezers hartelijk aanbevolen. Beide boeken zijn het waard.

C. T.

Naschrift. Onder zeer vriendelijken dank ontving ik van Zs. J. H. te G. fl. 10 voor Alice Nahon.

UIT DE BUITENLANDSCHE KERKEN.

Dr Ph. J. Hoedemaker schreef eens: „het Anglo-Saksisch ras tracht niet alleen de landen en volken te annexeren, maar ook de geesten te domineren... Dit geldt niet alleen voor het werk der zending, de prediking van het Evangelie onder de volken, maar ook voor het propagandeeren van lievelingsdenkbeelden en theorieën, niet alleen op godsdienstig, maar ook op ieder ander terrein”.

Dr Hoedemaker kende door de leiding van zijn leven het Anglo-Saksisch ras! De typeering daarvan door hem gegeven, vindt in de laatste jaren haar bijzondere bevestiging. De eenheidsbeweging heeft de bijzondere sympathie van de volkeren van dat ras. Het nam het initiatief en de leiding van de groote wereld-conferenties ook op het terrein van het kerkelijk en godsdienstig-zedelijk leven. En onder de mannen, die het uit de kerkelijke wereld voor dergelijke conferenties weet in beweging te zetten en warm te maken, telt men juist dezulken, die in Engeland, Schotland of Amerika korteren of langeren tijd hebben gestudeerd of doorgebracht.

Telkens weer kon ik onder deze rubriek mededeelen, dat ook tot ons uitnodigingen, en wel zeer dringende, kwamen om ons toch niet afzijdig te houden. Daardoor werd ook erkend, en soms werd het met even zoovele woorden verzekerd,

dat onze mannen zoo noode werden gemist op deze wereld-conferenties.

Dezer dagen kwam wederom eene uitnodiging tot onze kerken om deel te willen nemen aan eene wereldconferentie die, zoo de Heere wil, in Augustus van het volgende jaar zal gehouden worden te Stockholm.

Treffend is daarbij dat de circulaire, daartoe opgesteld en ondertekend door mannen van den meest wijdklinkenden naam, aan het hoofd zijn eerste opschrift in het Grieksch draagt en dat onder den vijftaligen ondertitel naast dien in het Engelsch, Duitsch, Fransch en Italiaansch, ook die in het Grieksch voorkomt. Onder de leden van het Internationaal Comité voor de bewuste Conferentie komen niet minder dan tien patriarchen voor uit het midden der zich noemende „heilige orthodoxe kerk” van het Oosten.

Het is mede een gevolg van den oorlog, dat deze kerk steeds meer wordt getrokken binnen den gezichtskring der Westersche Protestantse Kerken.

Uit wat wij van tijd tot tijd te lezen krijgen uit het midden dezer groote kerk van het Oosten, blijkt, dat in haar nog heerlijke krachten schuilen.

Het woord van den Heere Jezus schiet mij te binnen nu ik denk aan dat talrijk volk van het Oosten van Europa; want de kinderen dezer wereld zijn voorzigtiger, dan de kinderen des lichts, in hun geslacht. Reeds lang hebben de kinderen der wereld bijzonder de aandacht gevestigd op de ongemeene krachten verscholen in het Russische volk; doch zij hadden oog vooral voor die krachten, die „beraadslagen tezamen legen den Heere, en tegen Zijnen Gezalfde, zeggende: laat ons hunne handen verscheuren en hunne touwen van ons werpen!” Echter in een volk waar deze Gode vijandige krachten schuilen, zullen gewis ook gaven verborgen zijn, die dienstbaar kunnen worden gesteld in den dienst van den Heere Christus.

In Stockholm dan zal in Augustus ’25, bij welk, de „Algemeene Conferentie van de Kerk van Christus voor praktisch Christendom” worden gehouden.

Zij wordt reeds voorbereid van voor den oorlog. Zij heeft haar voorganger gehad in de wereldconferentie voor den vrede tusschen de Kerken onderling en in die voor Belijdenis en Kerkregering.

Haar doel is wezenlijk van die beide onderscheiden.

Zij houdt daarmede wel eenig verband, doch een meer verwijderd.

Er worden te Stockholm ongeveer 560 officiële afgevaardigden uit schier alle Kerken verwacht, met uitzondering van de Roomsche Kerk.

Alle Kerken worden in eene uitvoerige aankondiging (reeds de derde) opgewekt tot het naarstig gebed, opdat zij die verschillende onderwerpen, het oeconomische, sociale en ethische leven rakende, in studie hebben genomen om daaromtrent te rapporteeren, daartoe door den Heere mogen worden bekwaamd.

De jongste vergadering der voorbereidende werkzaamheden, werd onlangs te Birmingham gehouden. Ik meen, dat onder de veertienhonderd afgevaardigden daar te samen gekomen, ook was Prof. Dr J. R. Slotemaker de Bruine van Utrecht.

In de afzonderlijke landen en Kerken zijn weer breder en smaller afdelingen, die onderscheiden groepen en bewegingen op het gebied van het Christelijk leven vertegenwoordigen.

Vele Commissies en onderafdelingen van Commissies zullen in hoofdzak zes onderwerpen in studie nemen en na alle voorstudie enz. enz. en voorbereidende werkzaamheden, die haar beslag zullen krijgen in de eerste week van samenkomst in Stockholm, zullen deze eindelijk gebracht worden voor de gansche vergadering. Geen der Kerken, die mannen uit haar midden derwaarts hopen te zenden, zullen echter gebonden zijn, indien de conferentie komt tot bepaalde conclusies of uitspraken, aan hetgeen zal worden besloten.

De onderwerpen heeten:

De roeping der Kerk met het oog op Gods doel met de wereld;

De Kerk en oeconomische en industriële problemen;

De Kerk en sociale en zedelijke problemen;

De Kerk en internationale verhoudingen;

De Kerk en Christelijke opvoeding;

Op welke wijze de Christelijke Kerkgemeenschappen samen kunnen werken om wat zij gemeenschappelijk nastreven, te bereiken.

Met belangstelling zal schier in de gansche wereld nagegaan worden op welke wijze de voorvechters van het streven, dat tot deze conferentie zal leiden, meenen het gebod van den Heiland te moeten betrachten: een nieuw gebod geef Ik u, dat gij elkander liefhebt; gelijk Ik u liefgehad heb, dat ook gij elkander liefhebt.

G. KEIZER.

PERS-SCHOUW.

Interconfessioneele opvoeding.

Weer een geheel ander systeem van opvoeding dan de giftige roode methode, waarvan ik verleden

week een dachtenwerf Florence. I ging voor z Zij bedoelt Thans werl Daar moge kerkelijke hoore wat

De vr school laatste woorden len, maar van god wacht schillig Katholie niet we allerlei leiders dienst l Christen van, over ten reks in een t van jo Christus onopge daartoe zijn er zooveel heetoc der er wat lea gezegde een and werk vi — mij delijk. V hen van der mer geschrif neer een familie gecomm het zoov gebruikte welke n bestaan, ting vor schoolja dienst kinderel bliken is — n opzegge kind doen ka

Het gaat reence. Onv van Dante, die stad n Florence „gene de w suja” wor op geestelij opvoeding dogma's m geworden, van eigen

Inte Aan de l de Americ vele geheits aankweeke beert men schrijft M over die

Het k een bij kringen kant; d Holland in de schroom een onw houding genoots scheert genoots die we rakter van de zorgvul denken spreken is dan Gezie schappe ondern dienst zouden alle vr kerkide afgezien een wa peten c verschij uitdruk de log vlakjig verzekt niet in voor z karakter een wo